

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
27. Sayı/Issue Nisan/April 2022
Samsun-Türkiye/ Turkey www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut483>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Metin Savaş'ın *Çarşamba Karısı Cinayetleri* Romanında Kalıp Sözcükler

Formulaic Words in the Novel of *Çarşamba Karısı Cinayetleri* of Metin Savaş

Öz

Günlük hayatta en çok kullanılan ifadelerden olan kalıp sözler selamlaşma, uğurlama, teşekkür etme, minnet duyma, kızgınlık ya da sitem bildirme, beddua etme, yemin etme, şaşkınlık bildirme gibi durumlarda ortaya çıkan söz öbekleridir. Her topluma özgü söyleyiş kalıpları vardır. Selamlaşma, teşekkür etme, iyi dilekleri iletme, yemeğe başlama, yemeği bitirme, taziye dileklerini iletme, özel bir günü ya da başarıyı kutlama gibi etkileşim içerikli sözlerin kullanımında toplumlar birbirinden farklı söylemlere sahiptir. Bir tür 'ilişki sözleri' de denebilecek kalıp sözler, deyimler, atasözleri gibi toplumun dünya görüşünü, kültürünü ve inancını yansıtan sözlerdendir. Kalıp sözler çok çeşitli söyleyiş özelliklerine sahiptir. Anlam ve söz sanatları bakımından oldukça zengin yapıya sahiptir. Kalıp sözler basit yapıya sahip ifadelerdir ama derin anlamlı söz öbekleridir. Dilin değişimi gibi zaman ve mekâna göre kalıp sözler de zaman zaman değişmektedir. Kalıp sözlerin bazıları bu değişmeye göre tıpkı dildeki birçok ögenin zamanla unutulması gibi unutulmaktadır. Bu çalışmanın konusunu Metin Savaş'ın *Çarşamba Karısı Cinayetleri* kitabında yer alan kalıp sözler oluşturmaktadır. Bu kitapta yer alan kalıp sözleri belirlemeye çalıştık ve çeşitli şekilde değerlendirip sınıflandırdık. Sınıflandırma, işlevine göre on beş grupta incelenmiştir. Ardından kitapta yer alan örnekler verilmiştir. Araştırmamızın amacı, bu eserde dualar, beddualar, yemin gibi birçok çeşitli gruba ayrılmış istek, iletişim ve benzeri durumlar için kullanılan kalıp sözleri saptamak ve bu bağlamda Türkoloji'ye katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Metin Savaş, Roman, *Çarşamba Karısı Cinayetleri*, Kalıp Sözcükler.

Abstract

Common expressions, which are the most used expressions in daily life, are phrases that appear in situations such as greeting, saying goodbye, thanking, expressing gratitude, expressing anger or reproach, swearing, swearing, and expressing surprise. Every society has idiosyncratic patterns. Societies have different discourses in the use of interactive words such as greeting, thanking, conveying good wishes, starting a meal, finishing the meal, conveying condolences, celebrating a special day or success. A kind of 'relationship words', such as stereotypes, idioms, and proverbs, are words that reflect the society's worldview, culture and belief. Molded words have a wide variety of pronunciation features. It has a very rich structure in terms of meaning and rhetoric. Molded words are simple expressions with a simple structure, but they are phrases with deep meaning. Like the change of language, phrases change from time to time according to time and place. Some of the formulaic words are forgotten according to this change, just like many elements in the language are forgotten over time. The subject of this study is the formulaic words in the book *Wednesday Wife Murders* by Metin Savaş. We tried to identify the formulaic words in this book and evaluated and classified them in various ways. Classification was examined in fifteen groups according to its function. Then the examples in the book are given. The aim of our research is to determine the formulaic words used in this work for various groups such as prayers, curses, oaths, requests, communication and similar situations, and to contribute to Turcology in this context.

Keywords: Metin Savaş, Novel, *Çarşamba Karısı Cinayetleri*, Formulaic Words.

Sümeýra Karayığit*
Kürşat Efe**

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Lisansüstü Öğrenci
Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Amasya/Türkiye.
Elmek: sumeyraa052@gamil.com
ORCID: <https://orcid.org/000000226133130>

** Doç. Dr.
Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fak., Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü, Amasya/Türkiye.
Elmek: kursatefece@amasya.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1168-0710>

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 11.04.2022
Kabul Tarihi: 14.04.2022
E-vavın Tarihi: 25.04.2022

Not

Bu çalışma, 'Metin Savaş'ın *Çarşamba Karısı Cinayetleri* Romanında Söz Dizimi İncelemesi' adlı yüksek lisans tezinden hareketle hazırlanmıştır.

Atıf/Citation:

Karayığit, S. & Efe, K. (2022). Metin Savaş'ın *Çarşamba Karısı Cinayetleri* Romanında Kalıp Sözcükler. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (27), s. 243-262.

Giriş

Belli durumlarda söylenmiş ve yaşadığı toplumun kültürünü, geleneğini, dini inancını yansıtan sözlere kalıp söz denir. Günlük hayatta konuşma sırasında sık sık kullanılan kalıp sözler; dua-beddua, özür dileme, dileklerini bildirme, kutlama, evlenme, vedalaşma, selamlaşma gibi olaylar sırasında kullanılır ve bu şekilde konuşmaya renkli bir görüntü verir.

Kalıp sözler, belirli olaylar karşısında hafızada saklanan cümlelerin yaşanan duruma bağlı olarak hatırlanarak kullanılır ve her toplum için kalıp sözler birbirinden farklı olmakla birlikte benzer olanlara da rastlanılır. Benzer olan kalıp sözler ise genellikle dini inanış, görgü kurallarından kaynaklanır. Bu şekilde kalıp sözlere bakılarak o toplumdaki dini inanış, gelenek ve görenekleri, toplumlararasıdaki benzerlikleri ve farkları bulmak mümkündür.

Yapı bakımından bakıldığında ise kalıp sözler, çoğu zaman belirli sayıda kelime ve belirli türdeki kelime gruplarından meydana gelir. Aynı zamanda da basit bir söz dizimine sahiptir ve çoğu zaman değişmeyen bir yapısı vardır.

Söz varlığını oluşturan öğeler içerisinde yer alan kalıp sözler tıpkı deyimler ve atasözleri gibi bir dili konuşan toplumun kültürüne ışık tutmakta, onun inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve göreneklerini yansıtmaktadır. Atasözleri, deyimler ve ikilemelerle birlikte kalıplaşmış dil birimlerini oluşturan kalıp sözler, araştırmacılar tarafından çeşitli adlarla ve farklı ölçütlere dayanılarak tanımlanmış, ilişki sözleri ve kültür birim olarak da adlandırılmıştır. İlişki sözleri terimini tercih eden Aksan (1996:35)'a göre bu sözler, "Bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir." Belli durumlarda söylenmesi gelenek hâlini almış olan bu sözler, Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak algılanmaktadır. Kalıp söz yerine yeğlenen başka bir terim olan kültür birim ise dilin kültürelliğinin belirginleştiği adlandırmalardan biri olarak açıklanmıştır. Bir başka deyişle, kültür birimler, Türkçenin Türk kültürünü ne derece yansıttığının da bir göstergesidir. Örneğin; başsağlığı dileme, doğum, ayrılık vb. durumlarda söylenen kültür birimler (kalıp sözler), Türkçe konuşanların birbirleriyle kurdukları ilişkiler konusunda, dolayısıyla da onların kültürü hakkında bize bir fikir verir. Özdemir (2000:173) ise söz konusu birimleri kalıp söz olarak adlandırmakta ve bu sözlerin "ölüm, doğum, evlenme gibi özel durumlarda duygularımızı açıklamak, belirtmek için" kullanıldığını söylemektedir. Bu tanımlamalarda temel ölçüt olarak bağlam ve kültürün alındığı dikkati çekmektedir (Gökdayı, 2008, s. 89-110).

Çarşamba Karısı Cinayetleri romanındaki kalıp sözler belirlenmiş; belirlenen kalıp sözler sınıflandırılıp örneklerle açıklanmıştır.

Metin Savaş ve Çarşamba Karısı Cinayetleri

Türk edebiyatının usta kalemlerinden olan Metin Savaş dilin olanaklarını kullanması, üslubunun güçlülüğü, yazım kabiliyetiyle, başarısıyla dikkat çekmektedir. Aynı zamanda söz varlığımızın önemli bir parçası olan kalıp sözleri başarılı bir şekilde ve yoğunlukla kullanmıştır. Metin Savaş'ın kişilik olarak sessiz ve gizemli tavırları edebiyat dünyasına da yansımış olmakla beraber topluma ve bireylere faydalı olurken kendisinin bir yazar olduğunu gizemli tutmuş ve sonradan tanınmaya başlanmış bir yazardır. *Efendi Dayının Kozalıkları* yazarın ilk romanıdır. *Polika'nın Yeşil Çeşmesi*,

Zemheri Kuyusu, Melengicin Gölgesinde, Kargalar Derneđi, Erlik, Kuvaýı Milliye'nin Hazinesi gibi eserleri bulunmaktadır.

Metin Savaş'ın dergilerde yayımlanmış hikâye ve denemeleri de mevcuttur. Eserlerindeki başarısından ötürü çeşitli ödüllere layık olmuştur. *Zemheri Kuyusu* adlı romanı Türkiye Yazarlar Birliği tarafından roman ödülü almış ve en iyi roman seçilerek önemli bir yer edinmiştir. *Zemheri Kuyusu*'yla beraber edebiyat çevrelerinde tanınmaya başlayan romancı, bu on yılda yazdığı eserlerle Türk edebiyatında önemli bir konuma sahip olur. Bazı eleştirilenler sanatçıyı "İkinci Peyami Safa" olarak nitelendirirken; Mustafa Özсарı, Metin Savaş'ın "Türk edebiyatının yaşayan en büyük romancısı" olduğunu söyler.¹

Metin Savaş ayırt etmeksizin her alanda okuyan bir okur olmasının ötesinde bunu yazarlığında da göstererek mitoloji, felsefe, sosyoloji, psikoloji ve bunun gibi pek çok daldan esinlenerek yapıtlarını kurgulamıştır. Yine yazarın *İstanbul'da Karnaval Üçlemesi* başlığıyla ele aldığı üç eseri mevcuttur. Bu başlıktaki ilki *Baykuşlar Geceleyin Öter*, ikincisi *Dehşet Palas AVM* ve üçüncü kitabı *Çarşamba Karısı Cinayetleri* adlı eseri olmuştur. Yukarıda yazar hakkında bahsettiğimiz görüşlerde, Metin Savaş'ın *Çarşamba Karısı Cinayetleri* (İstanbul, 2018) eserinin ilk sayfasındaki yazar hakkında verilen biyografi bilgilerinden de yararlanılmıştır.

Yazarın çalışmamızda söz konusu olan eseri *Çarşamba Karısı Cinayetleri* kitabında, *Çarşamba Karısı* adında metafizik varlığın her hafta çarşamba akşamını perşembe sabahına bağlayan gece yarısında, bir şekilde musallat olarak kadınlara zarar veren erkekleri öldürüp cinayet işlediği ama tüm bunları kurgulayan şahsın bilinmediği, birbirini takip şüpheli olayların geçtiği bir TV programıdır. *Çarşamba Karısı Cinayetleri* okuyucuya korku, ürperti, şaşkınlık gibi duyguları bir arada yaşatan mitoloji, polisiye karışımı bir eserdir. Yazar romanın bilinçaltında bizlere tüketim toplumunu, kapitalizmin hayatımıza etkisini, toplum olarak geldiğimiz durumu karmaşa olaylar etrafında vermeye çalışmıştır. Eser, post modern bir romandır.

Bu çalışmada *Çarşamba Karısı Cinayetleri* romanındaki kalıp sözler belirlenerek sınıflandırıldı.

1. Çarşamba Karısı Cinayetleri Romanında Geçen Kalıp Sözler

Kalıp sözler incelenmiş ve bu kalıp sözler işlevleri açısından değerlendirilmiştir. Bazı kalıp sözler bu şekilde belirlenmeye çalışılmıştır.

1.1. Hayır-Dualar

Bir toplumun maddi- manevi kültürünü, değer yargılarını, inançlarını yansıtan, kısa ve derin anlamlı kalıplaşmış sözlerdir. Bu söz kalıpları genellikle özgün, etkileyici ve duygu yüklüdür. Çünkü bir sevinci, bir teşekkürü, bir mutluluğu dile getirmek için söylenirler (Bulut, 2012: 1123). Atasözü ve deyimler gibi dualar da zaman içerisinde toplum tarafından meydana getirilmiş ve değiştirilmeden hep aynı kelimelerle ve anlatım şekliyle söylenen kalıp sözlerdir. Bazı ağızlarda "alkış" şeklinde söylenmesi yaygın olan dualar, görülen iyiliklere, kavuşulan/elde edilen nimetlere ve yaşanan güzelliklere karşı minnet duygularını ifade etmek için söylenen dilek sözleridir. Alkış;

¹ <http://www.sabah.com.tr/cumartesi/2013/02/23/turkiyede-seytan-giderek-gucleniyor> (Erişim tarihi: 08.06.2017)

birini ululamak/yüceltmek, övmek; bir nevi ona hayır duada bulunmaktır. Folklorumuz içinde önemli bir yer tutan alkış sözleri, bir bakıma, şükran duygularının ifadesidir ve bu kabil sözler konuşmaya renk ve canlılık katmaktadır (Karataş, 2004: 3). Dualar genellikle kişinin içinde bulunduğu durumu Allah'a arz etmesi ve bu halinden dolayı Allah'tan yardım istemesi şeklinde kullanılır. Toplumumuzda da yapılan her iyiliğe karşı dua ile teşekkür edilmesi önemlidir. Savaş'ın Çarşamba Karısı Cinayetleri adlı eserindeki duaları söylenildiği alanlara göre şöyle gruplandırabiliriz:

1.1.1. Şükür Duaları

Aklım her şeye erer hamdolsun. (s.100)

Çok şükür kavrıyorsun. (s.117)

Hamdolsun. (s.159)

İyi ki varım. (s.169)

Çok şükür iyiyim. (s.181)

1.1.2. Hayır Dileyen Dualar

Cenab-ı Hak geleceğimi hayretsin. (s.79)

Gecen hayır olsun. (s.111)

Hayırlı olsun. (s.121)

Şimdiden "Mübarek olsun." dedi Zivircik. (s.188)

Oğul sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin. (s.228)

1.1.3. Allah'ın Yardımını Dileyen Dualar

Allah arttırsın şu hâlde. (s.19)

Tanrı'm yardım. (s.90)

1.1.4. Evlenenler için Dualar

Allah tamamına erdirdin. (s.74)

Allah mesut etsin. (s.181)

Allah tamamına erdirdin. (s.181)

Allah bir yastıkta kocatsın. (s.181)

1.1.5. Dert ve Sıkıntı Görmemek Üzerine Dualar

Kim yaptıysa elleri dert görmesin. (s.15)

Bu cinayeti her kim işlediye o kanlı elleri der görmesin diye mırıldandım. (s.21)

1.1.6. Söylenen İyi veya Kötü Söze Karşı Edilen Dualar

Allah yazdıysa bozsun. (s.65)

1.2. Beddualar

Beddua, dua kelimesinin önüne, Farsçada "kötü" anlamına gelen "bed" kelimesinin gelmesiyle oluşmuştur. Beddua "Kötü dua, Kötü istek" anlamlarına

gelmektedir (Bulut, 2012: 1132). Lanet, ilenç olarak da tanımlanan beddualar bir kimseye, bir nesneye, bir topluma yöneltilmiş kötü dilek/niyet ifade eden sözlerdir. Halk ağzında “kargış” olarak adlandırılan bedduanın hem söyleyeni hem söyleneni etkilediğine inanılır (Karataş, 2004: 261-262).

Kalıp sözler içinde en geniş kullanıma sahip olan bedduaları söylendikleri alana göre gruplamak oldukça zordur. Çünkü insanlar genellikle karşılaştıkları kötü olaylar karşısında ve kızgın ve sinirli olduklarında beddua ederler. Yapılan kötülükler karşısında Allah’a havale edip beddua edilmesinden dolayı ele aldığı konular fazladır. Eserde karşılaştığımız bedduaları şöyle sınıflandırabiliriz:

1.2.1. Bela ve Cezayı Dileyen Beddualar

Cehennemde anlatırsın derdini artık. (s.15)

Uluslararası ilişkilerin canı cehenneme dedi bana bu adam. (s.18)

Lanet olasıca federaller. (s.35), (1)

Lanet olası yere özel izinle iki kez girdim. (s.38), (1)

Doğum kaydının Allah belasını versin. (s.89)

Lanet fabrika. (s.129)

Bırak ininde çürüsün. (s.146)

“Arşioden dönenin canı çıksın ülen!” dedi Hacı Dayı. (s.165)

O lanet kitap AR-GE’de saklanıyor olmalı. (s.197)

Lanet olası bir gerçeklik. (s.219)

Uluslararası ilişkilerin canı cehenneme dedi bana bu adam. (s.233)

1.2.2. Ahirette Kötülük Dileyen Beddualar

Cehennemde kavrulsun. (s.29)

1.2.3. Kahrolmayı Dileyen Beddualar

Kahrolası habisler! (s.13)

Kahretsin. (s.110), (3)

1.3. Selamlaşma Sözleri

Selamlaşmak her toplum için önemlidir. Çünkü selamlaşmak bir nevi hal hatır sormak anlamında kullanılmaktadır. İletişim açısından selam büyük bir öneme sahiptir. Bazı kimselerin “Bir selamla başladı her şey” sözü, selamın iletişim açısından ne denli önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü bir selamın, tebessümün arkasından dostluklar, arkadaşlıklar gelmektedir (Bulut, 2012: 1139-1140). Bu eserde karşılaştığımız selamları söylendikleri alana göre şöyle gruplandırabiliriz:

1.3.1. Günlük Hayatta Kullanılan Selamlar

“Günaydın!” dedi Sumru. (s.26)

Gününüz aydın olsun, Sumru Hanım.(s.26)

“İyi günler,” dedi Selçuk Zivircik. (s.34)

İyi günler, Mühendis Hanım. (s.72)

1.3.2. Başka Toplumların Etkisiyle Kullanılan Selam Sözleri

Merhaba kınalı keklğim! (s.92)

Merhaba Dekan Bey! (s.198)

'Merhaba' dedi Dekan Bey lalettayin bir tavırla. (s.198)

1.4. Yeminler

Yemin insan için anlamlı bir kelimedir. Bir nevi yeminler, kişinin kendi kendisine yaptığı beddualardır. Çünkü kişi yemin ederken "Allah çarpsın, gözüm önüme aksın, yediğim haram olsun, şurdan şuraya gitmek nasip olmasın." gibi sözler kullanmaktadır. Bu yeminler karşdakini inandırmak üzere yapıldığı için, kişi karşdakini inandırmanın en güzel yolunun kendisi için bir kötülük istemek olduğuna inanır. Bu düşünceden yola çıkarak kendi kendisine beddua etmektedir. Yeminler karşdakini inandırmak amacıyla söylendiği için, karşdakini inandırmak amacıyla her yol denenir (Bulut, 2012: 1140).

Beddua gibi edilen yeminlerin yanında, beddua özelliği göstermeyen yeminler de bulunmaktadır. Kişi karşdakini inandırmak için önemli gördüğü değerleri de yeminine katmaktadır. Bunu da genel olarak şahit gösterme yoluyla yapmaktadır. Bu şahit göstermede de en büyük yeri "Allah" ve "Kuran" almaktadır (Bulut, 2012: 1140-1141).

Günlük En Çok Kullanılan Yeminler:

Vallaha mı? (s.22), (2)

Yeminlen mi? (s.43)

Yemin et! (s.44), (1)

Vallahi de billahi de zır deliyim. (s. 91)

Vallahi de billahi de gölgeden korktum. (s.115)

1.5. Günlük Hayatta En Çok Kullanılan Kalıp Sözler

Bu sözler günlük hayatta karşılaşılan bir durum karşısında dile getirilen hazır unsurlardır. Toplumun hafızasında varlığını sürdüren bu unsurlar konuşmaları kolaylaştıran klişe sözlerdir. Söylendikleri bir sürü durum vardır.

Herhangi bir sebeple bir yere giden kişinin ardından, herhangi bir kişiden özür dilerken, birisinin hâlini hatırlar sorarken, uyumak için giden kişinin ardından, yıkanan veya tıraş olan kişi için, bir kişinin önemli bir gününü kutlarken, bir kişiyi sembolik olarak ödüllendirirken, bir isteği kabul veya ret ederken, bir istek bildirirken soru sorup cevabını beklerken bu kalıp sözler kullanılmaktadır. Ayrıca kültürel değerlerin, dini ve batıl inançların etkisiyle de kullanıldıkları görülmektedir (Bulut, 2012: 1142). Toplumsal âdet hâline gelen bu sözler, eserde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

1.5.1. Bir İstek Bildiren Kalıp Sözler

Kapar mısın çeneni lütfen! (s.33)

Albümün kır dördüncü sayfanıza bakınız lütfen. (s.42)

Randevu talebinde bulunduğumu belirtmeme izin veriniz lütfen. (s.49)

Bağışlayınız ki herhalde daha önce görünmeliydim. (s.181)

Hadi itiraf et. (s.229)

1.5.2. Dinleyeni veya Konuşanı Yücelten Kalıp Sözcükler

Bırakınız rica ediyorum. (s.29)

“Rica ediyorum Sumru Hanım.” (s.56)

Dikkatli olmanızı rica edeceğim. (s.73)

Rica ettim. (s.75)

1.5.3. Bir İsteği Kabul veya Reddetmek İçin Kullanılan Kalıp Sözcükler

Eyyallah derim, dedim tabi. (s.19)

Olmayacak şey değil ki! (s.38)

Peki. (s.56)

Peki tamam. (s.101)

Peki patron. (s.146)

Eh peki. (s.157)

Bak bu iyi. (s.189)

Olacak şey değil, azizim. (s.200)

1.5.4. Dinleyeni Eleştirme, Uyarma, Tehdit Etmek İçin Kullanılan Kalıp Sözcükler

Siz beni enayi mi sanıyorsunuz? (s.49)

“Döverim sizi arkadaşım domuzlara yem ederim.” (s.50)

Bana bak kadın! Ümüğünü sıkırım senin! (s.56)

Haddini bil çalı zeybeği. (s.109)

Boş laf bunlar. (s.146)

Sözümü kesme ülen! (s.163)

Yıkıl karşımdan ülen! (s.164)

Ulan köftehor! Konuştursana beynini! (s.209)

“Aptallık ediyorsun dostum” (s.213)

Sen nasıl başaracaksın kaşkaval! (s.221)

“Ağzını topla.” dedi Kebikeç. (s.221)

1.5.5. Genel Bir Davranış veya Düşünce Bildirenler

Göz var, nizam var. (s.27)

Ne oldum değil, ne olacağım demelisiniz. (s.46)

Kurt ulur, tilki pavkırır, köpek ürür. (s.47)

Alberto Manguel "Metafor kendine döner." diyor. (s.170)

Keza bozuk saat bile günde iki defa doğruyu gösteriyorsa. (s.177)

Şeyh efendinin ağzına bakılır ve kitap okunmaz. İmam efendinin vaazı dinlenir ve yine kitap okunmaz. Siyasetçinin sloganlarına bel bağlanır ve hiç kitap okunmaz. (s.183)

Edep sınırlarını aşmaksızın aramızda fikir tartışmaları yaparız ama ağız dalaşına girişmeyiz. (s.185)

Doğarız, yaşarız ve her canlı gibi ölürüz. (s.203)

Olacakla öleceğe çare yoktur. (s.210)

Hayat sırlarıyla birlikte güzeldir azizim. (s.203), (1)

1.5.6. Töre, Gelenek ve Kültürel Değerleri Yansıtan Kalıp Sözler

Kalkuyruk Charles Darwin nikâh şahidimiz olacak. (s.21)

Dünya ahiret kadını olacakmış. (s.46)

Teyze demek ana yarısı demektir. (s.140)

Bu macera nikâh masasında son bulacak şerefsizim. (s.173)

Birbirimizin inancına saygılıyızdır. (s.185)

Bizde din ve mezhep kavgası olmaz. (s.185)

Bense kısmeti kapalı bir erkek gibi kalakaldım. (s.225)

1.5.7. Dinî İnançları Yansıtan Kalıp Sözler

Bu fabrikada çalışmak herkese nasip olmuyor. (s.10)

Allah biliyor ya! (s.21)

Belki bir gün AR-GE istasyonunda görev almak bana da nasip olur. (s.27)

Ama bu şeytanca bir varsayım! (s.35)

Günah, dedi. (s.59), (2)

Dr. Oetker "Haram." dedi. (s.59)

Hiç de hayra alamet değil. (s.63)

GZS-3 fabrikası iyilik meleği mi? (s.69)

Günahını mı alıyoruz baykuş yuvasının? (s.69)

Cehennemde çakmak gerekmeyecek. (s.98), (2)

Allah'tan korkarım ben. (s.100)

Kul hakkından daha çok korkarım. (s.100)

Namazın niyazım yoktursa da aklım çok şeye erer hamdolsun. (s.100)

Katil de Azrail'in cinayet aletidir. (s.100)

Can almak tek Azrail'e mahsustur. (s.100), (1)

Eyoallah. (s.100), (4)

- Eyoallah ocakçı. (s.101)*
- Cehennem in yedi kapısı. (s.103)*
- Allah seni inandırın ki paşam. (s.107)*
- Allah seni inandırın ki patron. (s.107)*
- Kefenlerimizi boyunlarımızı taktık. (s.132)*
- Kim günahkâr değil ki amirim. (s.142)*
- Cinli perili dalaverelere bilim yuvası Derdiyok Fakültesinin adını karıştıranlar şiddetle kınandılar. (s.148)*
- Cesedin başında Azrail gibi dikilen kızıl saçlı kadını pek yakında görmüş .(s.149)*
- Günahım yok ki göreyim. (s.159)*
- Size hayrım da şerrim de dokunmaz. (s.162)*
- Kader ağlarını kendi bildiğine örmekte. (s.163)*
- Kütüphanemize besmelesiz girdin. (s.164)*
- Umay Ana hem can verendir hem can alandır. (s.170), (2)*
- Kefenimizdir toprak çünkü oraya defnediliyoruz. (s.171)*
- Kimileri beni bir cins melek, kimileri bir tür iblis ve kimileri de bir nevi cin yahut peri olduğumu zanneder. (s.173)*
- Allah'ın bir kuluyum işte! (s.173)*
- Allah bizleri bu vazifeyle vazifedâr kılmıştır. (s.174)*
- Tanrı derhal yeni bir Kebikeç yaratır. (s.176)*
- Tanrı Teâlâ "kün" dediğinde bir Kebikeç hayat bulur. (s.176), (2)*
- Değil mi ki bir kitabı şeytan bile yazmış bile olsa o kitabı okumalıdır. (s.177)*
- Zira şeytan nedir? (s.177), (4)*
- Meleklerin eski hocasıdır.(s.177)*
- Biz Kebikeçler de her canlı gibi ölümlü varlıklarızdır. Kaldı ki cansız varlıklar dahi ölümlüdür. Ölümsüz olan sadece Allah' tır. (s.178)*
- Cennet hayatında da kitap ve kütüphane var ve cennette sonsuz bir hayat var. (s.182), (1)*
- Hakk'ın rahmetine kavuştu. (s.182)*
- Fakat ben Müslüman olmamla birlikte heterodoks meşrepli bir Kebikeçim. (s.183)*
- Tanrı Teâlâ böyle takdir etmiş. (s.184), (1)*
- Allah Teâlâ böbürlenmeyi sevmez. (s.186)*
- Allah'ın her günü bedavadan kitap okuyup duruyoruz. (s.189)*
- İblis onun aklını çelmiş. (s.194)*
- Cehennemini boylamış. (s.195)*

Tanrı'ya en büyük ibadetimiz kitap okumaktır. (s.195)

Allah sizi inandırсын. (s.197)

Sen bir cin değilsin. (s.198), (8)

Cinler kadar korkunç değil ama periler kadar güzel değil. (s.199)

Kebikeçler âleminden aforoz edildim. (s.210)

Sonsuz, uçurumlu, zebanili, cehennemli bir karanlık beni sarıyor. (s.251)

1.5.8. Soru Sorup Cevap Almak İçin Kullanılan Kalıp Sözler

Derdi nedir? (s.11)

Maktul mimli bir pezevenk miymiş? (s.15), (1)

Var mı biz de o göz? (s.23)

Bu ne şimdi böyle? (s.42)

Kafamı buluyorsun benlen? (s.42)

Size nasıl yardımcı olabilirim. (s.43)

Sen herif misin? (s.54)

"Kimsiniz siz?" dedi Tansel bey. (s.55)

Ne istiyorsunuz benden? (s.55)

Önce gururumu okşayacaksın sonra da ümüğüümü sıkacaksın besbelli yer miyim ben bu numarayı? (s.63)

Ulan ödle miyim ben bu kadar? (s.64)

Sumru Hanım'la evlenecek misin? (s.64)

Sumru beni keklıyor mu? (s.71)

Onunla evleneceksiniz zannımca? (s.73)

Nedir bunun aslı astarı Şefim? (s.97)

Baban da ölmemiş olabilir mi? (s.141)

Neden geldiniz siz buraya bakalım? (s.157)

Fitne mi sokacaksınız memleketimize? (s.157)

Korkmuyor musun benden. (s.161)

Deist misin sen ha? (s.164), (1)

Sevdiysem suç mu? (s.165)

Lahdin içindeki yaratık nedir ve kimdir? (s.172), (2)

Kimsin sen? (s.181)

Kaç yaşındasınız? (s.181)

Niçin uzun yaşamak istiyorsun? (s. 182)

Evolenir misin benlen? (s.248)

1.5.9. Özür Dileme Bildiren Kalıp Sözler

Canınızı sıktıysam bağışlayınız. (s.30)

“Geciktiği için özür dilerim” dedi. (s.49), (1)

Özür dilerim. (s.119)

Ay, çok pardon. (s.178)

“Çok pişmanım.” diyordu Kebikeç. (s.242)

1.5.10. Sembolik Olarak Ödüllendirme Bildiren Kalıp Sözler

GZS-3 yönetim kurulumuz adına takdir ediyorum. (s.54)

Bravo arkadaşım! (s.54)

“Berhudar ol.” dedi Deli Gorgor. (s.112)

Bravo; beni hemen çözdünüz. (s.181)

Aferin diyerek sırtını sıvazlıyorlar. (s.205)

Bravo dostum! (s. 213)

1.5.11. Minnet, Teşekkür Bildirenler

Kuyumcu peder bey sağ olsun. (s.22)

Hassasiyetinize teşekkür ediyorum, Sumru Hanım. (s.27)

Teşekkür ederim. (s.46)

Randevu talebimi kabul ettiğiniz için şükran duygularımdan bir demet saçıyorum ortalığa. (s.49)

“Gerekmez ama yine de teşekkür.” dedi Dünder Kamil Bey. (s.49)

Selçuk Zivircik’i arayarak telefonda arayarak tebrik etti. (s.54)

1.5.12. Hatır Sorma Kalıp Sözleri

Görüşmeyeli nasılsınız bakalım? (s.43)

Canını sıkan nedir? (s.85)

Sihhatiniz nasıl? (s.181)

Çoluk çocuk nasıllar? (s.181)

Hayrola üstadım, bugün keyifsizsiniz. (s.198)

Sizin keyfinizi kaçıran şey nedir. (s.199)

1.5.13. Bir Yere Gidene veya Geride Kalana Söylenen Kalıp Sözler

Kendine mukayyet ol oğlum. (s.91)

1.5.14. Şaşırılan Durumlarda Kullanılan Kalıp Sözler

Kısmetim ayağıma mı geldi, ne! (s.20)

Hadi ya! (s.22)

Aman ne güzel! (s.35)

Bak sen şu işe! (s.43), (1)

Tüh ülen! (s.65)

"Haydaa!" dedi Zivircik. (s.68), (2)

Yönetim kurulunun bile bilmediği hayaletler ha! (s.68)

Vay!.. Alev ablamızın gönlünde yara var galiba. (s.74)

Allah Allah işe bak sen! (s.74)

Hadi be! (s.77), (3)

Vay canına! (s.84)

Hay Allah işe bak. (s.102)

Aman Tanrım! (s.140)

Ulan bu nasıl vukuat be! (s.165)

Bak sen! (s.182)

Yapma yahu!(s.206)

Deme yahu! (s.206)

Daha neler! (s.209), (2)

1.5.15. Batıl İnançları Bildiren Kalıp Sözler

Şeytan tüyü mü var bu adamda? (s.44)

Tansel Bey masum da olabilir, uğursuz karga da olabilir. (s.51)

Uğursuzluk işareti bu. Kademsizlik çökecek şehrimize. (s.82)

Eşek cennetini boylamıştı zaten. (s.112)

Hurafeler karşısında bilimsel aklın pes etmeyeceğini kamuoyuna kâh megafonla kâh sosyal medya bildirileriyle duyurdular. (s.148)

Hem karanlık hem uğursuz. (s.158)

Musibet karı! (s.159)

İn midir, cin midir, şahmeran mıdır, uzaylı mıdır, ne olduğunu tam bilmediğin bir kadınla mı evleneceksin ahmak! (s.173)

Biz Kebikeçleri hurafe saymaktadırlar. (s.178)

Bilge ihtiyar El Cezeri ipe tılsım bağlamış. (s.240)

1.5.16. Kutlamalar İçin Kullanılan Kalıp Sözler

Şimdiden mübarek olsun. (s.188)

1.6. Misafire veya Bir Yerden Gelene Söylenen Kalıp Sözler

Toplumumuzda misafiri karşılamak ve ağırlamak oldukça önemli bir yere sahiptir. Evimize gelen misafirin kendini rahat hissetmesi, evinde gibi huzurlu olması

için çaba sarf edilir. Bundan dolayı misafiri iyi ağırlamak, güzel ve güler yüzlü karşılamak bizim kültürümüz için önemlidir.

Bu eserde karşılaştığımız misafiri karşılariken ve ağırlarken söylenen kalıp sözlere örnekler:

Zivircik içeriye buyur etti. (s. 88)

Buyur etti. (s.124)

"Ne iyi ettinde geldin" diyebildi Sumru. (s.137)

Hoş geldiniz bakalım! (s.156), (1)

Hoş bulduk bakalım. (s.156)

Gelin size benim eve götüreyim açıkta kalmayın. (s.157)

1.7. Yakın İlişki Kurmak İstenilen Durumlarda Söylenen Kalıp Sözlere

Bu sözlerle, yakınlık kurma ve samimiyeti artırmanın istenildiği durumlarda karşılaşılr. Konuşmanın akışı içinde daha önce söylenen bir söze, bir düşünceye karşılık olarak, onun devamı niteliğinde veya daha sonra iletilecek olan sözlerden, düşüncelerden önce kullanılabilirler. Bu tür sözler, çoğunlukla insanlar hakkında olumlu düşünceler içeren, onların iyiliğini isteyen, kötülükleri defetmeye çalışan ve insanların birçok durum karşısındaki güçsüzlüğünün ve çaresizliğinin doğurabileceği olumsuz sonuçları, Tanrı'ya ve sözcüklerin gücüne dayanarak değiştirmeyi amaçlayan sözlerdir (Gökdayı, 2008, s.104-105).

1.7.1. Tanrı'ya ve Sözcüklerin Gücüne Dayanarak Değiştirmeyi Amaçlayan Kalıp Sözlere

Tanrı bilir daha kaç bölüm yakayı ele vermeyeceği belliydi. (s.12)

Allah sizi inandırсын ki Beton Zozik vakası hepimizi aşar. (s.60)

Allah seni inandırсын ki patron. (s.107), (1)

Hacılık bana nasip edilseydi. (s.163)

Allah ömür verirse 300 sene daha yaşarım belki. (s.182)

Allah'ın izni ve keremiyle pek yakında kolsuzlar kola, bacaksızlar bacağa kavuşacak. (s.245)

1.7.2. İnsanlar Hakkında Olumlu Düşünceler İçeren, Onların İyiliğini İsteyen Kalıp Sözlere

Maşallah hiç göstermiyorsun. (s.181)

1.8. Cevabı Beklenmeyen Sorularda Kullanılan Kalıp Sözlere

Herhangi bir durumda soru sorar gibi kullanılsa da tam olarak soru özelliği göstermeyen kalıp sözlerdir. Bu sözler soruya tam cevap alma özelliği göstermezler. Eylem olarak bir karşılık beklemek için kullanılmalarının yanında bir tepki olarak da kullanılanları vardır (Bulut, 2012: 1147).

Bu eserde karşılaştığımız kalıp sözlere örnekler:

Bela mısın sen başıma?

1.9. Sevgi ve Aşk İçin Kullanılan Kalıp Sözler

İnsanlar içinde yaşadığı sevgiyi, aşkı dışa yansıtmak isterler. Bunu yansıtırken güzel söz söylemek isterler. Bu sözler hemen hemen hep aynıdır (Bulut, 2012: 1149).

Bu eserde karşılaştığımız sevgi ve aşk için kullanılan kalıp sözlere örnekler:

Burası büyükşehir bebeğim. (s.14), (5)

Yine de epeyce yakışıklı görünüyordu. (s.16)

Bakınız minik serçem. (s.34)

Şöhret güzel şeydir halkalı güvercinim. (s.36), (5)

Küçük dağları mı yarattın be yakışıklım? (s.37)

Külahıma anlat sen bunları yakışıklım! (s.38), (1)

Tömbeki kokulu halkalı güvercinim! (s.68)

Gazal gözlüm minik serçemdir, o benim. (s.74), (1)

Gazal gözlü civcivin yoluna çıktım. (s.76)

Aklını kullan güzelim. (s.82), (2)

Ama bu nasıl olabilir benekli kuşum. (s.83)

Fındıkkurdum. (s.84)

Sakin ol tavşanım. (s.84)

Sen gönlüme dolanmış bir peri kızı. (s.120)

Ben de sigortalar topyekûn attı bildircinim. (s.121), (1)

Minik civciv. (s.139)

Narçiçeğim. (s.139)

Halkalı güvercinim. (s.159)

Hastayım sana gazal gözlü bildircinim. (s.65)

Bildircinim, güvercinim, kekliğim, turacım şeklinde kuş isimleriyle kur yapması. (s.168)

Gazal gözlü sevgilime sarılacağım. (s.207)

Nasıl insanlaştığını hala anlatmadın dostum. (s.209), (1)

"Bir kızıl gonca benzer dudağın." dedi Tansel Bey. (s.212)

1.10. Günlük Hayatla İlgili İyilik Dileyen Kalıp Sözler

Bu sözler dua özelliği gösteren iyilik temennileridir. Kişinin gününün, hayatının, her vaktinin iyi, güzel geçmesini isteyen söz kalıplarıdır. Bu sözlere örnekler (Bulut, 2012: 1148):

Gününüz aydın olsun, Sumru Hanım. (s.26)

1.11. Atalar Sözü Şeklinde Meşhurlarmış Sözler

Meşhur sözler atalar sözü gibi meşhurlaşan fakat bazı yönden atasözünden ayrılan kalıp sözlerdir. Atalar sözüyle en çok karıştırılan sözlerdir. Yapı bakımından takımlaşmış kalıp sözlere benzeyen bu sözler bazı özellikleri yönünden takımlaşmış kalıp sözlerden ayrılırlar. Meşhur sözler çoğu zaman mecazlı şekildedir. Meşhur sözler mutlaka başvurulması gereken bir anlatım aracı değildir. Aynı olay için başka türlü söyleyiş özellikleri de kullanılmaktadır. Fakat bu sözlerin anlatımı kuvvetlendirmek, renklendirmek daha etkili hale getirip, süslemek gibi özelliği vardır (Bulut, 2012: 1145). “Atalar sözüyle kalıp sözler arasında iki esaslı fark vardır:

a. Atalar sözü genel bir kural, düsturlaşmış bir derstir. Salt ve kesin bir gerçektir. Doğruluğu yalnız kendisine uyar bir olaya uygulanmasına bağlı değildir. Meşhur sözde ise genel kural olmak vasfı yoktur. O her vakit doğru olan bir gerçek değil, ancak belli bir olaya uygulandığı zaman değer kazanan bir sözdür.

b. Meşhurlaşmış kalıp sözlerin amacı güzel ve çekici olmaktır. Atalar sözününü ise iyiyi doğruyu yahut olagelen şeyi göstermektir. Meselâ biraz evvel söylediğimiz atalar sözü ile meşhur söz arasında güzellik bakımından bir karşılaştırma yapılsa meşhurlaşmış kalıp sözler daha parlak bulunur. Böyle olmakla beraber atalar sözünün güzellik bakımından her zaman meşhurlaşmış kalıp sözden aşağı olduğu sanılmamalıdır. Atalar sözünün çoğu hikmeti ve kuralı, doğruyu ve iyiyi, gayet güzel bir anlatım içinde düsturlaştırmıştır.” (Aksoy, 1945: 214).

Eserde yer alan örnekler:

Azıcık aşım kaygısız başım. (s.126)

Gönül ferman dinlemez. (s.211)

Su testisi suyolunda kırılıyor. (s.211)

Haydan gelen huya gidiyor. (s.211)

İyilikten maraz doğar, şefim. (s.219)

1.12. Küfür Gibi Kullanılan Kalıp Sözler

Bir kişiye hakaret etmek, aşağılamak için söylenen ve içeriği ahlakla bağdaşmayan, dine ters düşen kötü sözlere küfür denmektedir. Küfür gibi kullanılan kalıp sözler, Küfür özelliği gösteren fakat küfre göre daha hafif ve adaplı olan sözlerdir. Bu sözler kızılan kişilere anlık tepkiyle söylenmektedir (Bulut, 2012: 1146).

Eserde yer alan örnekler:

Nursuz Gözcü. (s.9), (23)

Kalleş işbirlikçisinin! (s.9), (1)

Kahpece. (s.10)

Geberik bombacısı. (s.10)

Metafizik karı (s.11)

Metafizik bayan (s.11), (1)

Ertem Külyutmaz da kalkuyruğun tekiydi. (s.11)

Nursuz gözcünün çirkef suratı. (s.13)

- Pis pislik!* (s.13), (4)
Geberik intihar bombacısı. (s.14), (1)
Maktulün mimli bir pezevenk olduğu anlaşılmış. (s.15), (7)
Psikopat ruhlu bir taklitçi. (s.15), (1)
Aşağılık herif! (s.15), (1)
Çirkef herifin tekini temizlemişler. (s.15)
Benden önce varmış pis çirkef. (s.28), (1)
Nursuz yarıdakçısı her an yakalanabilir. (s.35)
“Gerçekten de patavatsız birisiniz Selçuk Bey.” (s.49)
Birlikte hareket ettiğimizi ben ima bile etmeden anladı huyar herif. (s.52)
Tipsiz serseri. (s.55)
Tipsiz. (s.56), (3)
“Pis sülük!” diye fışıldandı gazal gözlü genç kadın. (s.57)
Senin ananı avradım! (s.57)
Çarşamba karısını taklit eden bir manyak. (s.66)
Hadi oradan dümbelek! (s.67)
Kahpe dünyada erkekleri kullanan kadınlar da var. (s.71)
Pis salyangoz. (s.72)
Türkiye’de burjuva sınıfı var mı ahmak! (s.74), (3)
Manyak mısın kızım sen? (s.101), (1)
Kör müsün avanak? (s.113)
Ödle herif. (s.114)
Anlamadın mı ahmak. (s.115)
Angutluk etme. (s.1169)
Salak. (s.116), (2)
Konuştuk ya bütün bunları beyinsiz! (s.116)
Pis yalaka. (s.130)
Suratsız herif. (s.130)
Pis çirkef. (s.136)
Oruspu çocukları! (s.145), (1)
Böyle bir ucubeyi niçin peydahlasınlar? (s.150)
Avanaklar sürüsü. (s. 152)
Yaşak Konur! (s.154), (1)

- Kime posta koyduğu sanıyorsun sen, paçoız! (s.145) ,(2)*
Döngel suratlı kadın. (s.159), (25)
En az benim kadar zevzeksın. (s.180)
Nah anlıyorsun dedim içimden ve birkaç cümleyle izah ettim. (s.182), (1)
“Tüh edepsiz.” dedi polis şefi. (s.196)
Dangalak Süpermen! (s.201)
Pis püsür! (s.217)
Görüntüme ortak oldun, haydut herif. (s.241)
Pis sıçmık! (s.244)

1.13. Benzetme Amacıyla Kullanılan Kalıp Sözler

Herhangi bir yönüyle bir duruma, bir eyleme benzetilen olaylar karşısında kullanılan sözlerdir. Bu sözlerin amacı anlatımı süslemek ve kuvvetlendirmektir. Bu sözler deyimlere benzerler fakat cümle yapısında oldukları için deyimlerden ayrılırlar (Bulut, 2012: 1147).

Bu sözlere örnekler:

- Facebook zaten hep barut gibiydi. (s.10)*
Cillop gibiydi. (s.12)
Taş gibi karıydı. (s.12)
Fidan boylu polisleri şehit ettiler. (s.13)
Adamın sığın gözleri, kuzgun bıyıkları, kemikli çıkık anlı vardı. (s.16), (2)
Kötü karakterlerin sağ koluydu şimdilik bu sığın bakışlı adam. (s.16)
Gazal gözlü genç kadın. (s.9), (114)
Sığın bakışlı genç adamı turuncu tosbağasına iteledi. (s.21), (1)
Prencesler gibi yaşatacağım. (s.21)
Fincan gözlü. (s.25), (9)
Kuzgun bıyıklarını burdu. (s.35), (6)
Yoz fabrikanın kınalı kekliğı. (s.48)
İkimizi de silindir gibi ezip geçecek kadar acımasızdır o. (s.57)
Sazan gibi atlamışsınız hemen. (s.62)
Sığın gözleri ışıldıyordu. (s.80), (3)
Oysaki PORTAKAL TV mum gibi durmak istiyor açıkçası. (s.81)
Karanlık güçler tarafından zenne gibi oynatılmaktayız.(s.109)
Böcek gibi ezilecek olan sizler değilsiniz. (s.116)
Gayzer gibi burnundan soluyordu. (s.135)

Nar gibi kızarmaktayım. (s.138)

Solucan gibi koridorlar da kıvrılıyordu. (s.140)

Ertem Külyutmaz herifin ensesini pençe gibi kavrayınca çatırtı koştı. (s.141)

Halkalı gözleri olan herif. (s.141), (4)

Çürümüş yumurta sarısının berbat kokusu gibiydi. (s.162)

Karga gibi tuhaf sesler çıkarır. (176)

Meraklı Melahat gibiyiz. (s.177)

Yineleme, güncellemedir şaşkın ördek. (s.221)

1.14. İnsanlara Hitap Etmek İçin Kullanılan Kalıp Sözler

İnsanlara seslenirken karşılıklı konuşurken kişilerin isimlerinin ve lakaplarının dışında kullanılan hitap şekilleridir. Bu hitap şekilleri toplumun her kesiminde kullanılmaktadır. Yaş gruplarına, akrabalık, arkadaşlık, cinsiyet derecelerine göre farklılık gösterse de her yörede kullanılmaktadır (Bulut, 2012:1149).

Eserde karşılaştığımız hitap etmek için kullanılan kalıp sözlere örnekler:

Kızamıyorum sana sığın gözlüm. (s.44)

Mükemmel tezgâh diyen benim zaten bebeğim. (s.46), (1)

Ulan kim geldi be? (s.63), (14)

Doğru muyum Şefim? (s.67), (16)

Yalan mı söylüyor bu bildircin? (s.74)

Ocakta işleniyorum amirim. (s.99), (9)

Paşam? (s.106), (9)

Ulan senin neren yapımcı be! (s.122)

Caz yapma Dekan Bey! (s.130), (80)

Geliyorum patron! (s.146), (3)

Sevdim seni Hacı Dayı! (s.157), (20)

Sevdim seni Hacı Anne! (s.157)

Ülen, bir kere de sevmeye be! (s.165), (13)

Efendim, bu şöyle oluyor ki... (s.179), (15)

Sayın şefim! (s.201)

Ey Edison Bey! (s.207)

İnsan olmak zor zanaattır kardeş! (s.217)

Adamlar yapıyor kardeşim! (s.244)

1.15. Bir Şey Rica Ederken, Bir İstekte Bulunurken, Yalvarırken Kullanılan Kalıp Sözler

Herhangi bir nedenle birinden bir şey isterken, bir ricada bulunurken veya birine yalvarırken kullanılan belli başlı kalıp sözlerdir. Bu sözler farklı yörelerde de olsa aynı özelliktedirler (Bulut, 2012:1147).

Bu sözlere örnek:

Canınızı sıktıysam bağışlayınız. (s.30)

İzah etmeye çalışayım. (s.34)

Bakınız minik serçem. (s.34)

“Dışarda konuşabilir miyiz lütfen.” dedi Tansel Bey. (s.56)

Lütfen kolumu çekiştirmeyin. (s.56)

Yeni bir cinayet vakası ayarlamayı istirham ediyorum. (s.146)

Bağışlayınız ki herhalde daha önce görünmeliydim. (s.181)

Lütfen! (s.199)

Küfrü basmama müsaade var mı beyler? (s.215)

Çeneni kapa lütfen. (s.224)

Beni niçin çağırttığınızı sorabilir miyim lütfen? (s.249)

1.16. Halk Ağzındaki Şarkı, Türkü ve Oyunlarda Geçen Kalıp Sözler

Sözlü kültür ürünü olarak kalan şarkı, türkü ve oyunlarda genelde hep aynı sözler geçmektedir. Dualar ve beddualar bu şarkı, türkü ve oyunların içine mont edilmiş durumdadır. (Bulut, 2012:1147).

Bu kalıp sözlere örnekler:

Yedi guguk kuşu yedi gece öter, yedi gündüz öter. (s.101), (4)

“Oğul sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin.” dedi. (s.228)

Sonuç

Kalıp sözler, belli durumlarda söylenmiş ve yaşadığı toplumun kültürünü, geleneğini, dini inancını yansıtan sözler oldukları için toplumdaki topluma değişiklik göstermektedir. Türkçenin atasözü, deyimler kadar kalıp sözler konusunda da çok zengin ve çeşitli bir birikime sahip olduğu görülmektedir. Kalıp sözlerde dini inancın, kültürün etkisi oldukça fazladır ve aynı zamanda kültür aktarımında oldukça önemli bir görev üstlenmektedir. Toplum kurallarına uygun olarak söylenen kalıp sözler, ölçülü ve kafiyeli oldukları için kolay akılda kalır. Çeşitli duyguları anlatan bu sözler, sohbeti daha estetik ve daha zevkli bir boyuta taşıyarak konuşmalarda anlatımı kolaylaştırmaktadır.

Edebiyatımızın usta kalemlerinden Metin Savaş'ın *Çarşamba Karısı Cinayetleri* romanı söz varlığı bakımından oldukça fazla kalıp söz kullanmıştır. Bu çalışmada, ilk olarak kalıp sözler hakkında bilgi verilmiş, ardından, romanda geçen kalıp sözler belirlenerek listelenmiştir. Belirlenen kalıp sözler çeşitli alt gruplara ayrılarak incelenmiştir. Eserdeki kalıp sözler işlevi bakımından incelendiğinde işlevlerine göre 16 gruba sınıflandırılan bir tablo ortaya çıkmıştır: Hayırdualar, beddualar, selamlaşma

sözleri, yeminler, günlük hayatta kullanılan çeşitli kalıp sözler, misafire veya bir yerden gelene söylenen kalıp sözler yakın ilişki kurmak istenilen durumlarda söylenenler cevabı beklenmeyen sorularda kullanılan kalıp sözler, sevgi ve aşk için kullanılan kalıp sözler, günlük hayatla ilgili iyilik dileyen kalıp sözler, atalar sözü şeklinde meşhurlarmış sözler, küfür gibi kullanılan kalıp sözler, benzetme amacıyla kullanılan kalıp sözler, insanlara hitap etmek için kullanılan kalıp sözler, bir şey rica ederken, bir istekte bulunurken, yalvarırken kullanılan kalıp sözler, halk ağzındaki şarkı, türkü ve oyunlarda geçen kalıp sözler. Sözlü iletişimin en güçlü unsurlarından biri olan kalıp sözler, atasözü ve deyimlere göre genellikle daha az kullanılmaktadır. Kalıp sözlerin belli durumlarda özel ihtiyaçla kullanıldıkları görülmektedir.

Kalıp sözlerin ele alındığı *Çarşamba Karısı Cinayetleri* kitabında kalıp sözlerin çok fazla kullanıldığı görülmektedir. 16 grup içinde kalıp sözlerden en fazla yere “Dini inançları yansıtan sözler ve sevgi, aşk için kullanılan sözler” kısmı sahiptir. Kitabımızda 53 tane dini inançları yansıtan kalıp söz tespit edilmiştir. Dini inançlar, insanın ve toplumun var olma sebebini anlatan kalıplaşmış sözlerdir. Bu durum, kalıp sözlerin yaşamımızda, kültürümüzde hatta iletişim kurmamızda ne kadar önemli olduğunu yansıtmaları açısından oldukça önemlidir.

‘Metin Savaş’ın *Çarşamba Karısı Cinayetleri* Romanında Söz Dizimi İncelemesi’ adlı tezden yola çıkarak hazırladığımız bu çalışmada aynı roman kalıp sözler açısından ele alınmış, güncel Türkçenin canlı örnekleri eserden hareketle gözler önüne serilmiştir. Metin Savaş’ın gerek bu romanında gerekse diğer bütün eserlerinde Türkçeyi ustalıkla kullandığı, halk içerisinde yaşayarak bizzat halkın yaşam ve konuşma biçimini çok iyi gözlemlediğinden bunları eserlerinde etkili bir biçimde kullandığı görülmüştür.

Kaynakça

- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı-II*. İstanbul: TDK Yayınları.
- Altay, İ. Türkiye’de Şeytan Giderek Güçleniyor. <http://www.sabah.com.tr/cumartesi/2013/02/23/turkiyede-seytan-giderek-gucleniyor> (erişim tarihi: 08.06. 2017).
- Bulut, S. (2012). Anadolu Ağzlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri, *Turkish Studies*, 7/4, s. 1117-1155.
- Canbulat, M. & Dilekçi, A. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Kalıp Sözler ve Öğrencilerin Kalıp Sözleri Kullanma Düzeyleri. *Turkish Studies*, 8/7, s. 217-232.
- Demirez Güneri, A. (2018) *Yeni Uygur Türkçesinde Kalıp Sözler*. Ankara: Kurgan Yayınları.
- Ergönenç, D. (2019). Atebetü'l-Hakâyık'ta Geçen Kalıp Sözler. *Yazılışının 950. Yılı Anısına Uluslararası Kutadgu Bilig ve Türk Dünyası Sempozyumu*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 3-5 Ekim 2019.
- Ersoy, Habibe Yazıcı (2011). Başkurt Türkçesinde Kalıp Sözler. Selçuk Üniversitesi *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (30),s. 1-54.
- Gökdayı, Hürriyet (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig*, (44), s. 89-110.
- Karataş, Turan (2014). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özdemir, E. (2000). *Erdemin Başlı Dil*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Savaş, M. (2018). *Çarşamba Karısı Cinayetleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.